

HARMATTA JÁNOS

AUGEWAS DAMOKOROS

A mykenei *da-mo-ko-ro* (**damokoros*) méltóságnév a lineáris B dokumentumok alapján következtetve a királyi palota egyik magas méltóságviselőjének volt a megnevezése, akinek feladatköre magában foglalta többek közt az élelmiszerek szétosztását a királynak dolgozó lakosság között. A Ta 711 táblán szereplő *Augewas damokoros* azonos lehet a görög epikus hagyomány Augewas királyával, aki Neleusszal vetélkedett a Pylos feletti uralomért.

A pylosi Ta 711 jelzetű tábla, amely a többi Ta jelű táblának bizonyos értelemben bevezetése vagy címzése lehetett, már korán magára vonta a kutatás figyelmét.

Szövege a következő:

1. sor *o wi-de pu₂?-ke-qi-ri o-te wa-na-ka te-ke* *85-*ke-wa da-mo-ko-ro*
2. sor *qe-ra-na wa-na-se-wi-ja qo-u-ka-ra ko-ki-re-ja* HYDRIA 1 *qe-ra-na a-mo-te-wi-ja ko-ro-no-we-sa*
3. sor *qe-ra-na wa-na-se-wi-ja ku-na-ja qo-u-ka-ra to-qi-de-wa-sa* HYDRIA 1

A szöveg írásképeinek értelmezése:

1. sor *ὥς Fίδε Pu₂?-ke-ki-ri ὅτε Fάναξ θῆκε* *Au-ke-wa *δαμοκόρον*
2. sor *κ^wεράνα FανασσεFία γ^wουκάρα κογχιλεία* HYDRIA 1 *κ^wεράνα ἀρμοστεFία κορωνοFέσσα*
3. sor *κ^wεράνα FανασσεFία γυνάια γ^wουκάρα τορκ^wιδέσσα* HYDRIA 1

A szöveg fordítása:

1. sor Így tartott szemlét Pu₂?-ke-qi-ri, amikor a király *Au-ke-wát *damokoros*-szá tette:
2. sor vizeskorsó, a királynői készletből, bikafejes, kagylóval díszített, vizeskorsó 1 vizeskorsó, a harmosteus készletéből, görbe fogóval,

3. sor vizeskorsó, a királynői készletből, asszonyi, bikafejes, spiráldíszes, vizeskorsó 1.¹

Mint látható, a táblán egy edénykészlet felsorolásáról van szó, amelyet a többi Ta jelű táblán még más értékes tárgyak követnek. Ezeket megsemmisíti — nyilván ellenőrzés céljából — Pu₂?-ke-qi-ri abból az alkalomból, hogy a király *85-ke-wát *damokoros*-szá nevezte ki. A szövegösszefüggés itt nem ad biztos támpontot sem a *da-mo-ko-ro* írásképp biztos értelmezéséhez, sem a szó jelentésének megnyugtató meghatározásához. Ezért érthető, ha később L. R. Palmer azt az elgondolást fejtette ki, hogy a Ta jelű táblákon egy sír mellékleteinek leltárával van dolgunk, s hogy a halott egy kétnevű személy volt, aki második névként a *da-mo-ko-ro* *Damoklos* nevet viselte s akinek temetésénél Pu₂?-ke-qi-ri királyi tisztviselő a sírmellékleteket ellenőrizte.² Később azonban Palmer feladni kényszerült ezt az elméletet, mert közben J. P. Oliviernek sikerült több knossosi táblatöredéket összeilleszteni, s ebből kiderült, hogy a *da-mo-ko-ro* szót olyan szövegösszefüggésben használták, mint a *du-ma* *δουμαρ méltóságnevet, s így benne is valamilyen tisztséget jelölő kifejezést kell látnunk.³ Egy másik újonnan összeillesztett knossosi táblán (C 7058 + X 7922) disznók szétosztásáról van szó bizonyos személyek között a *da-mo-ko-ro* részéről. Egy harmadik, töredékekből összeillesztett knossosi táblán (L642 + 5950) a *da-mo-ko-ro* szó egy felsorolás végén fordul elő, amely különböző anyagok és tárgyak — köztük gyapjú és fegyverek — szétosztását sorolja fel. Ebben a szövegösszefüggésben — mint egyébként az előbb említett táblákon is — a *da-mo-ko-ro* kifejezés szemmel láthatólag aláírásként vagy ellenjegyzésként szerepel.

Ezek a *da-mo-ko-ro* szóra vonatkozó újabb adatok valószínűvé teszik, hogy e méltóságnév a pylosi Ta 771 jelzetű táblán is ugyanabban a funkcióban szerepel, mint az említett knossosi táblákon. Ebben az esetben a *da-mo-ko-ro* megjelölés mögött valamiféle kincstárnokot, raktárfőnököt vagy a királyi palotagazdaság intézőjét kell látnunk. Így az egész Ta jelű táblasorozatot mint átadási jegyzőkönyvet értelmezhetjük. A Jávaξ *85-ke-wát kinevezte *da-mo-ko-ro*-nak s ez alkalommal megbízottja, Pu₂?-ke-qi-ri megsemmisítette (ellenőrizte) a *da-mo-ko-ro*-ra bízott értéktárgyakat s azokról jegyzőkönyvet készíttetett.

Ugyanezt a jelentésfunkcióját tehetjük fel a *da-mo-ko-ro* méltóságnévnek utolsóként említendő előfordulásában. A híres pylosi On 300 jelzetű tábláról van szó, amely ismét valamilyen anyag, feltehetőleg ökörbőrök vagy esetleg levágott és kibelezett ökrök szétosztásáról szóló feljegyzésnek tekinthető.

¹ M. Ventris—J. Chadwick: Documents in Mycenaean Greek. Cambridge 1956. 335.

² L. R. Palmer: The Interpretation of Mycenaean Greek Texts. Oxford 1963. 340.

³ L. R. Palmer: Mycenaean and Minoan. London 1965. 106, 107, 161.

E tábla szövege a következő:

1. sor	olvashatatlan			
2. sor	[] PELLIS ⁻	<i>a-pi-a₂-o</i>	PELLIS ^{'''}
			<i>ko-re-te-ri</i>	
3. sor	[]ri PELLIS ^{'''}	<i>pa-ki-ja-ni-ja</i>	PELLIS ^{'''}
4. sor	[] PELLIS [] PELLIS ^{'''}
5. sor	[]'	<i>ko-re-te-ri</i>	PELLIS ^{'''}
			<i>e-ra-te-i-jo</i>	
6. sor	[]ni-jo[[<i>da₂-mi-ti</i>	PELLIS ^{'''}
7. sor	<i>da-mo-ko-ro</i> []		

A szöveg írásképeinek értelmezése:

2. sor	[] PELLIS ⁻	<i>Ἀμφιάλῳ</i>	PELLIS ^{'''}
			<i>κορηστῆρι</i>	
3. sor	[]ri PELLIS ^{'''}	<i>Σφαγιανίῳ</i>	PELLIS ^{'''}
4. sor	[] PELLIS [] PELLIS ^{'''}	
5. sor	[]'	<i>κορηστῆρι</i>	PELLIS ^{'''}
			<i>Ἐλατείῳ</i>	
6. sor	[]ni-jo[[<i>da₂-mi-ti</i>	PELLIS ^{'''}
7. sor	<i>δαμοκόρος</i>			

A tábla szövegében szemmel láthatólag valamilyen területi felosztás jelenik meg, amennyiben a feljegyzés helységeket vagy körzeteket sorol fel, amelyeknek méltóságviselői, a *ko-re-te*-rek (*κορηστήρ*-ek) mindegyike három-három darabot kap a szóban forgó anyagból. Habár a tábla közvetlenül a *da-mo-ko-ro* szó után sérült, nem lehet mégsem kétséges, hogy e tisztségviselő nem tartozik a szétozott anyagban részesülők közé. Az egyes tételeket ugyanis pontosan egymás alá írták, az a hely azonban, ahová a szétozott anyag mennyiségét kellett volna írni, a *da-mo-ko-ro* esetében üresen maradt. Így tehát a *da-mo-ko-ro* szó ezen a táblán is szemmel láthatólag aláírásként vagy ellenjegyzésként szerepel, azaz nyilvánvalóan azt a felelős személyt jeleníti meg, akinek utasítására és felelősségére az ökörbőrök vagy a levágott ökrök szétoztását fogatosították.

Az ismertett adatok és értelmezésük alapján kézenfekvő arra gondolni, hogy a *da-mo-ko-ro* méltoságnév mind Pylosban, mind Knossosban a királyi palota egyik magas méltóságviselőjének volt a megnevezése, akinek feladatköre magába foglalta többek között az élelmiszerek és a mezőgazdasági termékek szétoztását. Ezt a következtetést egy eddig figyelmen kívül hagyott dokumentum csoport is megerősíti.

Jól ismertek, de több tekintetben még mindig homályos értelműek azok a pylosi táblák, amelyek egy-egy munkáscsoportot és gyakran bizonyos élelmiszermeny-

nyiségeket említene. Ezekre például idézhetjük a pylosi Ab 27 jelzetű táblát:⁴

pu-ro re-wo-to-ro-ko <MULIER> 37 *ko-wa* 13 *ko-wo* 15 TRITICUM II T I
FICUS II T I
TA DA

A szöveg írásképeinek értelmezése:

Πύλω λεφότροχοι <MULIER> 37 *κόρραι* 13 *κόρροι* 15 TRITICUM II T I
FICUS II T I
TA DA

A szöveg fordítása:

Pylosban: fürdőalkalmazottak <asszonyok> 37, leányok 13, fiúk 15 búza 1332 l.
füge 1332 l.
TA DA

E táblák megértéséhez itt csak annyit kell megjegyezni, hogy semmi okunk sincs arra, hogy az ezeken a táblákon feltüntetett munkásokban rabszolgákat vagy elfogott szökevényeket lássunk.⁵ Ellenkezőleg, minden amellet szól, hogy ezek a pylosi királyság félszabad lakosságát képviselik, akiket időről időre különböző munkák elvégzésére igénybe vettek. A munka időtartamára ezek a munkások a királyi palotától ellátásban részesültek. A búzának és a fügének az idézett táblaszövegben feltüntetett mennyisége hozzávetőleg egy havi ellátásnak felel meg. Ezekhez a dokumentumokhoz a legközelebbi párhuzamot a persepolisi kincstári táblák⁶ szolgáltatják, azzal a különbséggel, hogy Persepolisban a kincstári táblák tanúbizonysága szerint az ellátás csak részben volt természetbeni, részben azonban ezüsttel történt.

E pylosi táblákkal kapcsolatban megoldatlan az a kérdés, hogyan értelmezhetők a rejtélyes TA és DA rövidítések. A szövegösszefüggés ezen a helyen, a felsorolás végén, nyilvánvalóan az élelemellátásért és a kiosztásáért felelős hivatalos személyek feltüntetését követeli meg, mint ez a lineáris B írásos táblák rövidítéseivel foglalkozó tudományos irodalomban már korábban fel is merült.⁷ A persepolisi kincstári táblákon ebben a szövegösszefüggésben a kincstárnok és a raktárfőnök szerepelnek. Kézenfekvő, hogy a pylosi táblák hasonló szövegösszefüggésében is ugyanilyen vagy hasonló tisztségviselőket keressünk. Így magától kínálkozik a DA rövidítések *da-mo-ko-ro*, a TA rövidítésnek pedig *ta-mi-je-u* azaz *ταμιεύς* értelmezése.

⁴ M. Ventris—J. Chadwick: i. m. 160.

⁵ Mint F. J. Tritsch gondolta: *The Women of Pylos*. Minoica. Berlin 1958. 406 skk.

⁶ G. G. Cameron: *Persepolis Treasury Tablets*. Chicago é. n.

⁷ A. Sacconi: *Syllabica signa quae in inscriptionibus Mycenaeis compendiorum vice adhibentur et ideogrammatum officio aliquando funguntur*. Atti e memorie del 1° Congresso di Micenologia Roma 27 settembre — 3 ottobre 1967. Roma 1967. 475, 477.

A *da-mo-ko-ro* szónak ezt az értelmezését egy pontos párhuzam még inkább megerősíti. Az óperzsa királyi palotagazdaságban külön tisztségviselő működött a munkaszolgálatra mozgósított vidéki lakosságnak juttatott élelemellátás szétosztására. Ez a *piθwabaga*- „éleleladag-szétosztó” méltóságnevet viselte.⁸ Ha az Óperzsa Birodalom óriási kiterjedésének megfelelően az óperzsa államszervezet fejlettebb és differenciáltabb is lehetett, egy hasonló, de talán kevésbé specializált funkciójú méltóságviselővel a pylosi és a knossosi királyi palotagazdaságban is bizonyára számolnunk kell.

A *da-mo-ko-ro* méltoságnév nyelvi magyarázatára számos elgondolás merült fel. Ezeknek a javaslatoknak gondos kritikai szűrését A. Heubeck végezte el,⁹ s világosan kimutatta, hogy mindezek közül csak két magyarázat jöhet számításba: 1) *δαμοκόρος* „a nép ellátója”, 2) *δαμοκόρος* „a nép tisztítója”, utóbbihoz a *ναοκόρος* „templomtakarító, templomgondnok” tisztség kínál párhuzamot. A méltoságnév fentebb meghatározott funkciója alapján azonban kétségtelen, hogy a két magyarázat közül csak az első, azaz a *δαμοκόρος* „a nép ellátója” lehet helyes. Ezt megerősíti az is, hogy ugyancsak a *κορέννυι* „táplál, ellát” igéből képezték a *ko-re-te* és a *po-ro-ko-re-te* méltóságneveket. Ezek közül az első az On 300, a Jn 09 és a Kn 01 jelzetű pylosi táblák szövegösszefüggése alapján ítélve a *da-mo-ko-ro*-nak alárendelt tisztviselőt, a második pedig ennek a helyettesét jelölhette.¹⁰ Így ennek figyelembe vételével önként adódik a *ko-re-te* méltoságnévnek *κορηστήρ* a *po-ro-ko-re-te* címnek pedig *προκορηστήρ* értelmezése.

Ha e magyarázatokat az esetleg még később előkerülő újabb adatok is megerősítik, akkor ezek révén értékes támpontokat nyerünk a mykenei társadalom szerkezetének megítéléséhez. Már korábban is feltűnt, hogy a mykenei földtulajdonviszonyok feltűnően egyeznek az ókori keleti államokéval,¹¹ különösen ahogy azok a hettita törvényekben tükröződnek. A mykenei *δαμοκόρος*, *κορηστήρ* és *προκορηστήρ* méltóságnevek most lehetővé teszik ezeknek a megfigyeléseknek továbbfejlesztését és történeti kiértékelését.

Végül felmerül még az a kérdés, maradt-e valamilyen emléke a mykenei *δαμοκόρος* „a nép ellátója” méltoságnak a görög epikus hagyományban. E kérdés felvetése kétségtelenül jogos, mert az utóbbi évtizedek kutatásai világosan bizonyították, hogy az epikus hagyomány számos történeti személyiség és esemény emlékét őrizte meg — elég ebben az összefüggésben most csak Alexandros és Mopsos történeti szereplésére utalnunk, nem beszélve arról, hogy az eposzban a mykenei kor

⁸ Cf. W. Eilers: *Iranische Beamtennamen in der keilschriftlichen Überlieferung*. I. Leipzig 1940. 59 skk., W. Brandenstein—M. Mayrhofer: *Handbuch des Altpersischen*. Wiesbaden 1964. 140; R. N. Frye: *The History of Ancient Iran*. München 1984. 110, aki azonban tévesen rekonstruálja a méltóságnevet **paθa-baga* alakban.

⁹ A. Heubeck: *Zu mykenischen Namen und Titeln*. IF 64 (1959) 119 skk. és *Da-mo-ko-ro*. Atti e memorie del 1° Congresso di Micenologia Roma 27 settembre — 3 ottobre 1967. Roma 1967. 209 skk.

¹⁰ M. Ventris—J. Chadwick: i. m. 357, 397.

¹¹ M. Ventris—J. Chadwick: i. m. 233—239.

számos szakkifejezése is megőrződött.¹² Ebben a vonatkozásban különösen az Ilias egyik helye (A 231) érdemel figyelmet, ahol Achilleus Agamemnonnal veszekedve szemére veti Mykene királyának:

δημοβόρος βασιλεύς, ἐπεὶ οὐτιδανοῖσιν ἀνάσσεις

E sorban a *δημοβόρος* szó tárgyi magyarázata a Homeros-kutatásnak mindig bizonyos nehézséget okozott. Ha azonban most tudjuk, hogy a mykenei királyságban külön tisztségviselő, a *δαμοκόρος* „a nép ellátója” létezett a munkára mozgósított félszabad nép élelmezésére, akkor arra gondolhatunk, hogy a *δημοβόρος* „a nép (élelmének) felfalója” kifejezésben negatív formában a *δαμοκόρος* „a nép élelmezője” mykenei intézményének emléke őrződött meg.

Lehetséges azonban az is, hogy a pylosi táblákon szereplő *85-*ke-wa* *δαμοκόρος* személyével kapcsolatban a történeti emlékezésnek még további lehetőségével is számolhatunk. A *85-*ke-wa* személynévben a meghatározatlan hangértékű *85 írásjelet Ventris és Chadwick kísérletképpen először, *si*-nek, az egész nevet pedig *Sigewas*-nak olvasta.¹³ Később azonban M. D. Petrushevskinek sikerült valószínűsítienie, hogy a *85 írásjel hangértéke *au*, az egész név helyes olvasata pedig *Augewas*, s ezt az eredményt M. Lejeune alapos kutatásai is megerősítették.¹⁴ Volt azonban Petrushevskinek egy további javaslata is, és pedig az, hogy *Augewas* *damokoros* azonos a Herakles-mítosz Augewas királyával, akinek az istállóit Heraklesnek a trágyától meg kellett tisztítania. Ennek megfelelően a *damokoros* méltóságnév második elemét is a *κορέω* „tisztít, kisöpör, kitakarít” igéből származtatta. Ez az elgondolás azonban, amely a Herakles-mítoszt a történeti valóság szintjére emelte át, nem részesült kedvező fogadtatásban.

Kétségtelen azonban, hogy Augewas nemcsak a Herakles-mítoszban szerepel, hanem szerves része az epikus hagyománynak is, amelyben mint Neleus ellensége jelenik meg.¹⁵ Neleus és a Neleidák viszont az újabb kutatások alapján történeti személyiségeknek tekinthetők.¹⁶ Így joggal lehet arra gondolni, hogy az epikus hagyományban Neleus ellenségeként fennmaradt Augewas azonos a pylosi táblákon említett *Αὐγέας* *δαμοκόρος*-szal. Az epikus hagyomány szerint Augewas és Neleus ugyanazokon uralkodtak (Strabon VIII. 3,29 *καὶ Αὐγέας ἦρχε τῶν αὐτῶν καὶ Νηλεύς*), ami a későbbi íróknak nehezen megoldható problémát is okozott. Minthogy a pylosi táblák szerint Augewas nem király, hanem *damokoros* volt, ezt az ellentmondást azzal a feltevéssel oldhatjuk fel, hogy Augewas eredetileg Neleus királyságának leg-

¹² J. Chadwick: *Mycenaean Elements in the Homeric Dialect*. Minoica. Berlin 1958. 116 skk.

¹³ M. Ventris—J. Chadwick: i. m. 335.

¹⁴ M. Lejeune: *Syllabaire mycénien: peut-on lire AU- pour 85-?* SMEA 1 (1966) 9 skk.

¹⁵ Cf. Strabon VIII. 3,29.

¹⁶ L. az erre vonatkozó adatokra és irodalomra Szádeczky-Kardoss Samu: *Kisázsia görög gyarmatosítása és a pylosi táblák*. Ant. Tan. 8 (1961) 264 skk.

főbb gazdasági intézője, *damokoros*-a volt, aki később függetlenítette magát királyától, s ez volt az oka az ellenséges viszonynak közte és a Neleidák között. Így a pylosi táblák segítségével az epikus hagyomány történeti hitelessége valószínűleg egy újabb ponton igazolható.

SUMMARY

On the basis of the Mycenaean documents written in Linear B, the official title *da-mo-ko-ro* (**damokoros*) might have been the name for a high official of the royal palace whose task was to distribute the provisions among the people working for the king. *Augewas damokoros* mentioned on the tablet Ta 711 may be the same historical person as king Augewas of the Greek epic tradition who rivalled Neleus in the rule over Pylos.